C/2024/6555

12.11.2024 г.

P9_TA(2024)0158

По-тесни връзки между ЕС и Армения и необходимостта от мирно споразумение между Азербайджан и Армения

Резолюция на Европейския парламент от 13 март 2024 г. относно по-тесни връзки между ЕС и Армения и необходимостта от мирно споразумение между Азербайджан и Армения (2024/2580(RSP))

(C/2024/6555)

Европейският парламент,

— като взе предвид своите предходни резолюции относно Армения, Азербайджан и положението в Нагорни Карабах,

— като взе предвид Устава на ООН, Заключителния акт от Хелзинки и Декларацията от Алма-Ата от 21 декември 1991 г.,

— като взе предвид Споразумението за всеобхватно и засилено партньорство между Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия и техните държави членки, от една страна, и Република Армения, от друга страна ([1]) (СВЗП), което влезе изцяло в сила на 1 март 2021 г.,

— като взе предвид обръщението на министър-председателя на Армения Никол Пашинян пред пленарното заседание на Европейския парламент на 17 октомври 2023 г.,

— като взе предвид заключенията от втория диалог на високо равнище между ЕС и Армения в областта на политиката и сигурността от 15 ноември 2023 г.,

— като взе предвид факта, че Армения стана страна по Римския статут на Международния наказателен съд (МНС) на 1 февруари 2024 г.,

— като взе предвид доклада относно изпълнението на партньорството с Армения от 9 февруари 2024 г.,

— като взе предвид резултатите от петото заседание на Съвета за партньорство ЕС – Армения, проведено на 13 февруари 2024 г.,

— като взе предвид член 132, параграфи 2 и 4 от своя Правилник за дейността,

А. като има предвид, че отношенията между ЕС и Армения се основават на общи ценности, като демокрация, принципи на правовата държава, права на човека и основни свободи, регионално сътрудничество и активно участие в рамката за Източното партньорство, с цел да се допринесе за регионалното сътрудничество и стабилност;

Б. като има предвид, че Европейският съвет възложи на заместник-председателя на Комисията/върховен представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност и Комисията да проучат начини за укрепване на всички аспекти на отношенията между ЕС и Армения;

В. като има предвид, че на 17 октомври 2023 г. в речта си пред Европейския парламент министър-председателят на Армения Никол Пашинян призова за поемане на съвместен ангажимент за по-нататъшно укрепване на отношенията между ЕС и Армения и подчерта, че „Република Армения е готова да се доближи до Европейския съюз, доколкото Европейският съюз счита това за възможно“;

Г. като има предвид, че на 9 март 2024 г. министърът на външните работи на Армения Арарат Мирзоян публично обмисли възможността Армения да подаде заявление, за да стане кандидат за присъединяване към Европейския съюз;

Д. като има предвид, че Армения преживя важни политически промени през последните години, като правителството се ангажира да гарантира функционирането на демократичните институции и да използва СВЗП между ЕС и Армения като модел за реформи с цел модернизиране на страната въпреки значителните предизвикателства; като има предвид, че според индекса за демокрация за 2023 г. на „The Economist“ Армения е водещата демокрация в региона;

([1]) ОВ L 23, 26.1.2018 г., стр. 4.

Е. като има предвид, че като замрази членството си в Организацията на Договора за колективна сигурност, Армения се стреми да намали зависимостта си от Руската федерация в областта на сигурността и да включи нови участници в своя микс за сигурност, например чрез засилено военно сътрудничество с Франция, Гърция и други държави – членки на ЕС; като има предвид, че на арменска земя все още се намират хиляди руски войници; като има предвид, че предполагаемата готовност на Русия да гарантира сигурността на Армения се оказа несъществуваща; като има предвид, че Армения все още е член на Евразийския икономически съюз; като има предвид, че Армения стана страна по Римския статут на Международния наказателен съд;

Ж. като има предвид, че Руската федерация се опитва да подкопае демократичната легитимност на Армения и разпространява хаос и дестабилизация чрез непрекъснати опити за вмешателство, включително кампании за дезинформация;

З. като има предвид, че икономиката на Армения все още до голяма степен зависи от Русия, на която се падат около 35 % от външната търговия на Армения, и че нейната зависимост е особено осезаема в стратегическия сектор на енергетиката; като има предвид, че министър-председателят Никол Пашинян призова за увеличаване на помощта по линия на икономическия и инвестиционен план на ЕС; като има предвид, че икономическият и инвестиционен план досега е мобилизирал около 500 милиона евро под формата на междусекторни инвестиции; като има предвид, че ЕС продължава да бъде основният партньор за реформи и най-големият донор на помощ в Армения; като има предвид, че на 5 октомври 2023 г. Комисията обяви допълнителни 5,25 милиона евро под формата на спешна помощ, увеличено финансиране за програмата EU4Peace, допълнителни годишни програми, предназначени за бюджетна подкрепа, и техническа помощ за справяне с проблеми като въздушната безопасност и ядрената безопасност;

И. като има предвид, че новата програма за партньорство между ЕС и Армения, която бе договорена по време на петия Съвет за партньорство ЕС – Армения, ще приоритизира – въз основа на общи ценности – укрепването на устойчивостта на Армения и диверсифицирането на нейната икономика, засилването на сътрудничеството в областта на сигурността и увеличаването на инвестициите като ключ към икономическо сътрудничество;

Й. като има предвид, че неотдавна публикуваният доклад относно изпълнението на партньорството очертава напредъка, постигнат от Армения в прилагането на СВЗП, включително по отношение на съдебната реформа, борбата с корупцията, създаването на министерство на вътрешните работи и реформата на полицейската служба в Армения, с подкрепата на ЕС;

К. като има предвид, че Русия продължава да има достъп до стоки от ЕС с ограничен достъп чрез вериги на доставки, преминаващи през трети държави, включително Армения; като има предвид, че след въвеждането на санкции на ЕС срещу Русия износът от Армения за Русия се утрои през 2022 г. и се удвои между януари и август 2023 г.; като има предвид, че специалният пратеник на ЕС за санкциите, г-н Давид О'Съливан, не изрази загриженост относно сътрудничеството на арменските органи с ЕС за предотвратяване на заобикалянето на санкциите и даде положителна оценка на цялостното сътрудничество с Армения;

Л. като има предвид, че на 19 септември 2023 г., след деветмесечна блокада на Лачинския коридор, пренебрегвайки ангажиментите си, включени в споразумението за прекратяване на огъня от ноември 2020 г., и решението на Международния съд, Азербайджан започна офанзива срещу останалите части на Нагорни Карабах , които все още не бяха под негов контрол; като има предвид, че над 100 000 арменци трябваше да избягат от Нагорни Карабах, което доведе до почти пълното изчезване на арменското население, живеещо там от векове; като има предвид, че това може да е равносилно на етническо прочистване; като има предвид, че непризнатите фактически органи на Нагорни Карабах престанаха да съществуват на 1 януари 2024 г., след като под натиск се съгласиха да бъдат разпуснати; като има предвид, че в Азербайджан все още са задържани редица арменци, включително бившите лидери на Нагорни Карабах; някои от тях са интервюирани и са обект на обществено любопитство в противоречие с Женевските конвенции от 1929 г.; като има предвид, че арменците от Нагорни Карабах загубиха своите имоти и вещи, докато бягаха от военната офанзива на Азербайджан, и оттогава не са успели да ги възстановят;

М. като има предвид, че на 13 февруари 2024 г. Комисията обяви отпускането на допълнителна хуманитарна помощ в размер на 5,5 милиона евро в подкрепа на арменците, разселени от региона на Нагорни Карабах, в допълнение към сумата от 12,2 милиона евро, обявена през септември 2023 г.;

О. като има предвид, че ЕС напълно подкрепя суверенитета и териториалната цялост на Армения и Азербайджан и активно подкрепя усилията за постигане на устойчиво мирно споразумение между Армения и Азербайджан с мирни средства и при зачитане на правата на засегнатото население;

П. като има предвид, че Армения и Азербайджан започнаха преки преговори за евентуално мирно споразумение, което би могло да отвори нова глава в техните двустранни отношения; като има предвид, че продължава да има разногласия по някои въпроси, свързани с определянето и обозначаването на границите, както и с практическите условия за уреждане на транспортните връзки между самия Азербайджан и неговия ексклав Нахичеван; като има предвид, че Азербайджан изисква коридор през Армения, свързващ континентален Азербайджан с неговия ексклав Нахичеван, който да бъде контролиран от руски гранични войски без арменски митнически или гранични проверки, пренебрегвайки по този начин суверенитета на Армения; като има предвид, че предложеният от Армения „Кръстопът на мира“ включва връзки между континентален Азербайджан и Нахичеван с арменски гранични и митнически проверки;

Р. като има предвид, че като жест на добра воля Армения не се противопостави на организирането на COP29 в Баку; като има предвид, че на 28 януари 2024 г. министър-председателят на Армения Никол Пашинян предложи да бъде подписан пакт за ненападение с Азербайджан; като има предвид, че междувременно положението със сигурността продължава да бъде напрегнато, както е видно от инцидента от 13 февруари 2024 г., при който четирима арменски войници бяха убити, а един беше ранен от азербайджански огън в южната арменска провинция Сюник;

С. като има предвид, че министър-председателят Пашинян коментира на 15 и 16 февруари 2024 г., че Азербайджан е отхвърлил последните предложения на Армения за определяне / обозначаване на границите, и сподели своя анализ, че Азербайджан би могъл да се готви да започне „военни операции в някои райони на границата с цел това да се превърне в широкомащабна война срещу Република Армения“; като има предвид, че министър-председателят Никол Пашинян и президентът на Азербайджан Илхам Алиев се срещнаха в Мюнхен на 17 февруари 2024 г. с посредничеството на германския канцлер Олаф Шолц, за първи път след нападението на Азербайджан срещу Нагорни Карабах през септември 2023 г.;

Т. като има предвид, че в Нагорни Карабах се намират множество църкви, джамии, каменни кръстове и гробища; като има предвид, че след като по време на войната през 2020 г. Азербайджан умишлено нанесе значителни щети на арменското културно наследство, Международният съд посочи в своето постановление от 7 декември 2021 г. ([2]), че Азербайджан трябва „да предприеме всички необходими мерки за предотвратяване и наказване на актове на вандализъм и оскверняване, засягащи арменското културно наследство, включително, но не само, църкви и други места за богослужение, паметници, забележителности, гробища и артефакти“; като има предвид, че през последните седмици азербайджанските органи премахнаха паметници и разрушиха емблематични сгради, свързани с арменското културно наследство в Нагорни Карабах, включително сградата на местния парламент;

У. като има предвид, че азербайджанското ръководство продължава да прави иредентистки изявления по отношение на суверенната територия на Армения; като има предвид, че азербайджанската армия продължава да окупира приблизително 170 км² от суверенната територия на Армения;

Ф. като има предвид, че гражданската мисия на ЕС в Армения (EUMA) по линия на общата политика за сигурност и отбрана беше разгърната през февруари 2023 г., с мандат да наблюдава и да докладва за развитието на положението по арменско-азербайджанската граница; като има предвид, че EUMA има право да действа само от арменската страна на границата, тъй като Азербайджан отказва да допусне мисията до своята страна от границата; като има предвид, че намиращите се в Армения руски военнослужещи съзнателно поставят пречки пред изпълнението на мандата на EUMA; като има предвид, че EUMA е обект на дезинформация от страна на азербайджанските органи и контролираните от правителството медии; като има предвид, че през декември 2023 г. Съветът по външни работи на ЕС постигна съгласие да увеличи присъствието на място от 138 на 209 служители;

Х. като има предвид, че Армения многократно е отправяла молба към ЕС да я включи сред бенефициерите на Европейския механизъм за подкрепа на мира; като има предвид, че няколко държави членки решиха да увеличат подкрепата си за Армения, като предоставят военна помощ, за да помогнат на страната да реформира армията си и да възпре нови военни актове на агресия срещу международно признатата ѝ територия;

1. отчита и приветства факта, че Армения категорично подчерта желанието си за укрепване и приоритизиране на отношенията с Европейския съюз; счита, че Европейският съюз следва да отговори положително и да се възползва в пълна степен от тази потенциална геополитическа промяна и да помогне на Армения да се включи по-активно в общността на демокрациите;

2. призовава за устойчиво изпълнение на наскоро договорената програма за партньорство между ЕС и Армения, като подчертава необходимостта от активно преследване и постигане на амбициозните съвместни приоритети за сътрудничество; счита, че солидното партньорство между ЕС и Армения е логична стъпка към съгласуването с избора на Армения в полза на демокрацията, принципите на правовата държава, борбата с корупцията и зачитането на основания на правила международен ред;

3. приветства ангажимента на Армения за прилагане на СВЗП и постигнатия от нея напредък в изпълнението на пътната карта на споразумението; приветства факта, че арменското правителство признава това споразумение като стратегически модел за ключови реформи в Армения; насърчава Комисията и държавите членки да започнат работа по пътна карта за постигане на амбициозно подобряване на отношенията между ЕС и Армения; счита, че опитът, произтичащ от споразуменията за асоцииране/задълбочените и всеобхватни зони за свободна търговия с Украйна, Грузия и Република Молдова, следва да служи като добра основа, по-специално във връзка с постепенната секторна интеграция с единния пазар, което следва да осигури осезаеми ползи на макро- и микроравнище за Армения;

([2]) Постановление на Международния съд от 7 декември 2021 г. относно искането за посочване на временни мерки за прилагането на Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (Армения срещу Азербайджан).

4. посочва отново, че съгласно член 49 от Договора за Европейския съюз всяка европейска държава може да кандидатства да стане член на Европейския съюз, при условие че спазва критериите от Копенхаген и принципите на демокрацията, зачита основните свободи, правата на човека и правата на малцинствата и спазва принципите на правовата държава; счита, че ако Армения проявява интерес да кандидатства за статут на страна кандидатка и продължи своя път на устойчиви реформи за укрепване на демокрацията си, това би могло да постави началото на фаза на трансформация в отношенията между ЕС и Армения; призовава Комисията и Съвета активно да подкрепят желанието на Армения за засилено сътрудничество с ЕС, не само в областта на икономическото партньорство, но и в политическия диалог, междуличностните контакти, секторната интеграция и сътрудничеството в сферата на сигурността;

5. подкрепя Армения в продължаващите ѝ усилия за осъществяване на реформите и укрепване на демокрацията, принципите на правовата държава и доброто управление; подчертава важната роля на гражданското общество в изпълнението на реформите; призовава Армения да продължи сътрудничеството си с ЕС в това отношение и призовава ЕС да увеличи подкрепата си в тези области, по-специално техническата помощ и обмена на експертен опит; насърчава активното участие на Армения в политиката за Източното партньорство като средство за стимулиране на добросъседските отношения в Южен Кавказ;

6. признава, че влиянието на Руската федерация върху арменската икономика продължава да бъде високо, и насърчава Армения да проявява бдителност за евентуално заобикаляне на санкциите на ЕС в страната; напълно осъзнава равнището и разнообразието на заплахите, които Руската федерация може да се опита да използва срещу Армения, за да я санкционира за нейния независим политически и стратегически избор; счита, че ЕС трябва да бъде готов да предостави бърза помощ за Армения с цел смекчаване на неблагоприятните последици от подобни враждебни мерки;

7. отбелязва, че през последните 10 години обемът на двустранната търговия между Армения и ЕС се увеличава; насърчава Армения, ЕС и неговите държави членки, както и европейските дружества и инвеститори, да предприемат необходимите стъпки за по-нататъшно укрепване на икономическите и търговските отношения; приветства успеха на икономическия и инвестиционен план и насърчава ЕС и Армения да продължат да привличат публични и частни инвестиции за насърчаване на устойчивото развитие в Армения;

8. отчита неотложната необходимост от засилване на сътрудничеството между ЕС и Армения в областта на сигурността и отбраната, докато Армения преосмисли членството си в Организацията на Договора за колективна сигурност; призовава ЕС да отговори положително на искането на Армения за подкрепа чрез Европейския механизъм за подкрепа на мира и да предостави подкрепа на арменските военни сили; отбелязва добавената стойност от провеждането на редовен диалог между ЕС и Армения относно политиката и сигурността, като рамкова платформа за всички въпроси, свързани със сигурността; призовава за започване на проучване за оценка на хибридните заплахи, което ще помогне на Армения да идентифицира основните уязвимости и да разработи целенасочени решения; приветства предприетите от няколко държави членки действия за предоставяне на отбранителна военна подкрепа на Армения и настоятелно призовава държавите членки да обмислят подобни инициативи;

9. приветства решението на Армения да суспендира участието си в Организацията на Договора за колективна сигурност, след като не ѝ беше оказана помощ срещу военната агресия, и да се стреми към по-надеждна архитектура за сигурност; подкрепя официалното искане на Армения към Руската федерация да изтегли своите гранични служители от федералните служби за сигурност от националното летище на Армения;

10. признава неизползвания потенциал на преките контакти между народите на ЕС и на Армения; призовава да бъде признат напредъкът, постигнат от Армения при прилагането на споразуменията за облекчаване на визовия режим и за реадмисия; счита, че е време да започне диалог за либерализиране на визовия режим с Армения;

11. приветства сключването на споразумението между ЕС и Република Армения, което ще позволи трансфера на оперативни лични данни между Евроюст и компетентните органи на Армения като част от съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси; подчертава, че е важно да продължи задълбочаването на сътрудничеството между ЕС и Армения с цел борба с престъпността и тероризма и защита на сигурността на Съюза, което е от полза и за двете страни;

12. изразява подкрепата си за дейностите на мисията EUMA и подчертава нейната важна роля; призовава нейният мандат да бъде удължен след 2025 г. и персоналът ѝ да бъде допълнително увеличен; отново изразява разочарованието си от отказа на Азербайджан да позволи на мисията да действа от неговата страна на границата, както и от повтарящите се кампании за оклеветяване, провеждани от Азербайджан срещу EUMA; изразява съжаление относно факта, че разположените в Армения руски гранични служители попречиха на EUMA да достигне село Неркин Ханд, където неотдавна, на 13 февруари 2024 г., четирима арменски войници бяха убити от азербайджанските сили след предполагаемо нараняване на азербайджански войник; осъжда подстрекателската реторика, използвана от азербайджански длъжностни лица срещу ЕС, неговите държави членки, EUMA и арменските органи;

13. подчертава, че ЕС следва да бъде готов да наложи санкции на лица и субекти, които застрашават суверенитета, независимостта и териториалната цялост на Армения;

14. призовава Азербайджан действително да започне всеобхватен и прозрачен диалог с арменците в Нагорни Карабах, за да се гарантира зачитането на техните права и тяхната сигурност, включително правото им да се завърнат и живеят в домовете си достойно и безопасно, в присъствието на международни наблюдатели, да се ползват от правата си на земя и собственост, да запазят своята идентичност и да се ползват изцяло от своите граждански, културни, социални и религиозни права; призовава Азербайджан да освободи и да се ангажира с широка амнистия за всички жители на Нагорни Карабах и Армения, които продължават да бъдат задържани от Азербайджан; призовава за пълно, незабавно и ефективно изпълнение на всички постановления на Международния съд по делото относно прилагането на Международната конвенция за ликвидиране на всички форми на расова дискриминация (Армения срещу Азербайджан);

15. отново осъжда нахлуването на азербайджанските военни сили в международно признатата територия на Армения и продължаващата окупация на части от нея; отново отправя искането си за изтегляне на войските на Азербайджан от цялата суверенна територия на Армения; отхвърля и изразява дълбока загриженост относно иредентистките и подстрекателски изявления на президента на Азербайджан и на други азербайджански държавни служители, които застрашават териториалната цялост и суверенитета на Армения, включително и изявленията, с които се иска осигуряването на екстериториален коридор, свързващ Азербайджан с неговия ексклав Нахичеван; предупреждава Азербайджан срещу всякакъв потенциален военен авантюризъм срещу основната част на Армения; подчертава, че въпросите за свързаността на Азербайджан с неговия екскклав Нахичеван следва да бъдат решени при пълно зачитане на суверенитета и териториалната цялост на Армения;

16. потвърждава категоричната подкрепа на Европейския съюз за суверенитета, териториалната цялост и неприкосновеността на границите на Армения; решително подкрепя нормализирането на отношенията между Армения и Азербайджан въз основа на принципите за взаимно признаване на териториалната цялост и неприкосновеността на границите, базирани на Декларацията от Алмати от 1991 г., определянето на границите според съответните карти на Генералния щаб на СССР, предоставени на двете страни, и деблокиране на регионалната комуникация чрез зачитане на суверенитета и юрисдикцията на двете държави, въз основа на реципрочност и равенство;

17. изразява подкрепата си за възобновяването на преговорите между Армения и Азербайджан по всички нерешени въпроси с цел сключване на мирен договор и призовава двете страни да останат изцяло ангажирани с трайното и мирно уреждане на дългогодишния спор чрез диалог и преговори; счита, че това споразумение трябва да бъде договорено добросъвестно и да се основава на признаването на суверенитета, териториалната цялост и неизползването на сила; призовава за по-силен ангажимент на ЕС за продължаване на улесняването на всеобхватен и устойчив мир в полза на всички хора в региона; призовава Турция и други съюзници на Азербайджан да се въздържат от подклаждане на войнственото поведение на Баку и да упражняват своето влияние в полза на бързото приключване на мирните преговори; настоятелно призовава Азербайджан да закрие т.нар. „Парк на военните трофеи“ в Баку, открит на 12 април 2021 г., тъй като той подкопава усилията за изграждане на взаимно доверие между Армения и Азербайджан;

18. изразява категорично несъгласие с тона на някои неотдавнашни изявления на лидерите на Комисията и на Европейския съвет, които поздравяват президента на Азербайджан Алиев за преизбирането му, без да споменават липсата на демокрация в Азербайджан, и които подвеждащо окачествяват Азербайджан като надежден партньор; потвърждава, че тези изявления не отразяват позицията на Европейския съюз и никога не е трябвало да бъдат правени с оглед на извършеното от Азербайджан етническо прочистване в Нагорни Карабах; настоятелно призовава заместник-председателя на Комисията/върховен представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност и Европейската служба за външна дейност да продължат преговорите за подновено споразумение за партньорство под условие, т.е. ако Азербайджан е демонстрирал действителна готовност да зачита правата и опасенията за сигурността на арменците от Карабах и е допринесъл за значителен напредък към всеобхватно и устойчиво мирно споразумение с Армения;

19. изразява сериозна загриженост относно неспособността за опазване на културното, религиозното и историческото наследство на арменското население в Нагорни Карабах, в нарушение на постановлението на Международния съд от 7 декември 2021 г.; осъжда всички случаи на разрушаване, вандализъм и оскверняване на обекти, като припомня вековното арменско присъствие в Нагорни Карабах; призовава азербайджанските органи да опазват, да защитават и да популяризират богатото и разнообразно наследство на региона; настоятелно призовава ЮНЕСКО да предприеме незабавни действия за опазване и защита на изложеното на риск арменско културно наследство в Нагорни Карабах; призовава за засилване на сътрудничеството между Армения и ЕС по отношение на мониторинга на системното унищожаване на арменското културно наследство (църкви, манастири, гробища, паметници, дворци и др.) от Азербайджан, най-вече чрез участието на Сателитния център на ЕС;

20. възлага на своя председател да предаде настоящата резолюция на Съвета, на Комисията, на заместник-председателя на Комисията/върховен представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност, на президента, правителството и парламента на Република Армения, на президента, правителството и парламента на Република Азербайджан, на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа, на Организацията на обединените нации и на Съвета на Европа.